

Kultūros ir meno projektų bei procesų stebėsenos ir analizės modeliavimo sistema

Architektūros sritis

Ekspertinio vertinimo ataskaita

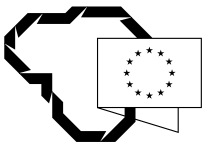

Ši santrauka yra tyrimo *Stebėsenos, analizės ir modeliavimo sistemos kokybinių rodiklių nustatymas. Architektūros sritis*, vykdomo siekiant sukurti Kultūros ir meno projektų ir procesų stebėsenos ir analizės modeliavimo sistemą (SAMS), dalis.

Parengė dr. Tomas Grunskis

Santrauka parengta vykdant projektą „Kultūrinės plėtros projektų ir procesų valdymo, stebėsenos ir analizės sistemos sukūrimas ir išbandymas“.

Projektas bendrai finansuojamas iš Europos socialinio fondo lėšų (Projekto Nr. 10.1.1-ESFA-V-912-01-0033).

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Lietuvos kultūros tarybai priklauso autorių turinės teisės atgaminti bet kokia forma ar būdu, išleisti ir viešai skelbti (visą ar dalimis), įskaitant padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais, tyrimą ir visas pateiktas rekomendacijas. Šios informacijos naudojimas galimas mokslo ir nekomerciniais tikslais, nurodant cituojamą šaltinį.

Autorių išreikštas požiūris nebūtinai sutampa su Lietuvos kultūros tarybos.

Turinys

Ataskaita	4
Architektūros srities apibrėžimas	4
Architektūros veiklos ir produktai	8
Architektūros srities Proceso ir Projekto preliminarus įvertinimas	11
Pagrindinių metodologinių nuostatų suformavimas ir pagrindimas.....	14
Literatūros šaltiniai.....	15
Santrauka	17
Architektūros srities apibrėžimas	17
Architektūros srities veiklų sąrašas.....	18
Architektūros srities produktų ir paslaugų sąrašas.....	20
Architektūros srities raidos apibrėžimas.....	21
Architektūros srities projekto apibrėžimas	23
Architektūros srities raidos vertinimo kriterijai	24
Architektūros srities raidos rodikliai	25
Architektūros srities projekto vertinimo kriterijai	26
Architektūros srities projekto rodikliai	27

Ataskaita

Architektūros srities apibrėžimas

Pastangos apibūdinti architektūrą ir reglamentuoti „architektūros srities visuomeninius santykius¹ matyti LR architektūros įstatyme ir Architektūros sektoriaus profesiniame standarte². Šiais abiem dokumentais nustatomi architektų veiklos kvalifikaciniai, rezultatų (produktų) kokybiniai reikalavimai, pagrindines priemones ir jų taikymo ribas. Abu jie yra tiesiogiai susiję skirtingo masto ir lygmens architektūrinė praktika bei su ja siejama edukacija, todėl architektūra juose apibūdinama labai siaurai – „*funkcinis, erdvinis ir vizualiai suvokiamas meninis statinių, urbanistinių kompleksų ir kraštovaizdžio formavimas*“ arba, remiantis „*Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriumi*“, apibūdinamos galimos architektūrinės veiklos.

Tačiau nei vienas šių (ir kitų) oficialių dokumentų nenusako ir neapibūdina architektūros, kaip kultūros srities, jos savybių ir/ ar santykių su platesniu kultūros lauku. Abu šie dokumentai parengti, siekiant reglamentuoti, apibrėžti atsakomybes ir santykius su visuomene remiantis iki šiol tradiciniais socioekonominiais ir efektyvumo argumentais, kurie yra būdingi statybos sektoriui (Aplinkos ministerijos dominija), bet ne kultūrai iš esmės. Tokio reglamentavimo motyvacija suprantama, nes

- (a) architektūra yra reguliuojama profesija, jos veiklų rezultatai (produktai) yra brangūs, gali turėti ilgalaikį poveikį visuomenei, jie nesunkiai įvertinami ekonomiškai ir teisinis reglamentavimas bei reguliavimas yra būtinas dėl atsakomybės ribų ir kokybės kriterijų; ir
- (b) kultūros procesai sunkiai pasiduoda reglamentavimui ir reguliavimui, jų ilgalaikis ir trumpalaikis poveikis sunkiai apibrėžiamas, produktai sunkiai pamatuojami ekonomiškai, jų reikšme pastoviai abejojama. Jų santykis su architektūros sritimi nėra aiškus.

Pastebėtina, kad tiek skirtingi kultūros(menų), tiek ir architektūros produktai kultūriškai sureikšminami, kai jiems suteikiama propagandinė – reprezentacinė funkcija, kas visada kelia jiems tarptautinio aktualumo ir aukštos kokybės reikalavimus. Be to, pažymėtina, kad ilgalaikės pastangos susieti architektūros sritį su kultūra bendrai ir Kultūros ministerijos veiklos bei įtakos sfera Lietuvoje dar nėra produktyvios ir pilnai realizuotos. Tai, kad Lietuvos architektūros sritis reprezentuojama tarptautiniuose kultūros renginiuose (Venecijos bienalė ir kituose), remiant Valstybei (Kultūros tarybai) laikytina pasiekimu, bet tai, kad jau kelinti metai ši sritis yra sėkmingai atstovaujama tarpdisciplininiais projektais (kurie pagal galiojančias apibrėžtis bus ne laikomi architektūra, bet tuo pačiu kokybiškai įsilieja į tarptautinį architektūros kultūros kontekstą) ir menininkų ne architektų profesijos bei standarto atstovų, liudija, kad architektūros srities kultūros reikšmė ir turinys su galiojančiais architektūros apibrėžimais, reglamentais ir jų reikalavimais (turiniu) beveik nesisieja.

1 ...siekiant išsaugoti sukurtą ir kurti tinkamos kokybės, su krašto savitumu ir kultūra darnią, viešuosius interesus atspindinčią, išliekamąją vertę turinčią aplinką“. Žr. Lietuvos architektūros įstatymą 1 sk., 1, 2 straipsnius. Plačiau žiūrėti: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/3658622050c911e78869ae36ddd5784f?jfwid=-g0zrz4bb7>

2 Plačiau žiūrėti <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/63c552208e0811ea9515f752ff221ec9>

Dominuojanti architektūros srities apibrėžtis (Žr. Architektūros įstatymą ir Architektūros sektoriaus profesinį standartą) šiuo metu ir tradiciškai yra siejama su statybos technologija ir pridėtine verte, kurią statybos sektoriui suteikia skirtingo lygmens ir sudėtingumo architektūrinis projektavimas ir jo rezultatai (produktai). Iš esmės šiandien architektūra tai – dažniausiai grynai socioekonominiais kriterijais vertinama sritis. Pagrindinė problematika, susijusi su tokiu apibrėžimu ir turiniu yra architektūros kokybės (kuriai apibrėžti taikomi tie patys socioekonominiai reikalavimai) kriterijai ir jų taikymas. Jie (kriterijai) yra apibūdinti Architektūros įstatyme, tačiau visų jų interpretacijai palikta labai daug erdvės ir jų apibrėžimai yra pakankamai abstraktūs, o jų įgyvendinimo priemonės iki galo nėra aiškios. Šiems kriterijams iš(si)aiškinti rengtos LAR konferencijos³, kurių rezultatai tik įrodo:

- (1) problemos gylį bei mastą, kas lemia, kad architektūros kūrinių kokybės vertinimas toliau paliekamas kolektyvinei ekspertinei nuomonei ir, nes sunku rasti bendrus rodiklius ir vertinimo kriterijus.
- (2) tai, kad diskusija apima daug platesnį klausimų ratą ir kad į ją turi įsijungti ne tik skirtingų architektūros sričių specialistai, bet ir kritikai, tyrėjai ir menininkai ir net bendruomenių atstovai (t. y. tie, kurie tiesiogiai nedalyvauja architektūros produktų kūrime, bet kurie juos kokybiškai analizuoja, kritikuoja bei jais naudojami). Šie ir kiti požymiai rodo, kad architektūros kokybės kriterijai nėra realiai veikiantys ir jų vertinimas – problemiškas, o patį vertinimą grindžiant jau tradiciškais architektūros sričiai socioekonominiais argumentais – iš esmės jai žalingas, kur architektūros „kultūra“ yra tradiciškai suvokiama kaip sėkminga ekonominė (verslo) praktika ir jos reprezentavimas. Tokį požiūrį taip pat propaguoja beveik didžioji dalis su architektūra besisijaujančios spaudos dalis ir medijos (architektūros žurnalai, statybos žurnalai ir metinės architektūros produktų (projektų) apžvalgos), kuriose dominuoja (jei apskritai yra) labiau aprašomojo, ir mažiau kritinio teksto / analizės žanras. Šiose medijose kokybiška ir argumentuota architektūros kritika yra labai retas reiškinys.

Taigi, toks susiaurintas architektūros srities suvokimas ir aiškinimas lemia architektūros kokybės kriterijų suprastinimą bei pačios architektūros kultūros suprimityvinimą Lietuvoje. Tuo pačiu toks požiūris įtakoja ilgą laiką nesprendžiamą problema, kad kokybiška architektūros kritika tampa nereikalinga, o todėl nevystoma. Būtent dėl socioekonominių ir po to teisinių (Architektūros įstatymo ir Profesinio standarto – konkurencijos ir pan.) argumentų visa reali kritika apsiriboja programuojama panegirika arba suasmeninta *rigoristine* demagogija⁴.

Taigi, jei esminė argumentacija ir reikalavimai architektūros sričiai iš socioekonominio lygmens nebus perkelti į sociokultūrinį, ir jeigu jai nebus suteiktos galimybės sąveikauti su kitomis kultūros sritimis (ir tai nebus skatinama per finansavimą), architektūra liks statybos technologiją estetizuojančiu priedu ir jos sąsajos su platesniu kultūriniu lauku išliks problemiškos. Todėl šios srities ribų atvirumo klausimas yra vis dar labai aktualus. Būtent dėl to išplėstinių diskusijų pagalba, reikėtų galimai plėsti architektūros srities apibrėžimus, juos artinant prie europinių, aktualizuojant ir propaguojant architektūros kultūrą, jos sampratą ir raiškos formas. Tuo pačiu pripažįstant, kad galiojanti Lietuvos teisinė bazė ir apibrėžimai architektūros sritį apibūdina tik iš dalies ir pernelyg siaurai, neįvardinant jos santykio su platesniu sociokultūriniu kontekstu, todėl jais kaip esminiais remtis negalima.

Architektūros kaip kultūros srities apibrėžimas turėtų būti siejamas su kultūra: architektūra yra tarpdalykinis ir socialus skirtingo lygmens bei sudėtingumo gyvenamosios aplinkos kūrimo menas.

⁴ **rigorizmas** (lot. *rigor* – tvirtumas, griežtumas), etinė sąvoka, reiškianti griežtą kokių nors principų laikymąsi, kompromisų atmetimą. Laikysena, kai atsisakoma peržiūrėti savo principus, neatsižvelgiama į argumentų įtikinamumą, aplinkybes, galimus padarinius; kai draudžiamas tam tikras elgesys arba reikalaujama elgtis tik tam tikru būdu. (<https://www.vle.lt/Straipsnis/rigorizmas-79950>)

Su *rigoristine demagogija*, kurios pagrindinis tikslas nėra konstrukcija, bet visada destrukcija, ginčas ir diskusija yra iš esmės neįmanomi dėl esminių (pamatinių) prielaidų ir vertybių skirtumo (santykis su norma ir normalumi). Tai reiškia, kad siekiant destruktyvaus rezultato bet kokia kaina rigoristiškai mąstantis demagogas jau žino atsakymą ir visi kiti galimi bet nepriimtini atsakymai tampa taikiniu, net nebandant girdėti kontraargumentų. Norma šiuo atveju tampa asmenine dogma, kurios įtvirtinimo siekama manipuliuojant dualistinėmis loginėmis schemomis taip, kad jos vestų prie akivaizdaus ir užprogramuoto atsakymo. „Arba/arba“, „+/-“, „Blogas / geras „teiginių konstrukcijos tokiu atveju tampa logine ašimi. Tuo ir pasireiškia rigoristinė šių manipuliacijų prigimtis ir demagoginiai tikslai. Jie neproduktyvūs, nors ir gali skambėti kaip beveik teisybė ar net tiesa. Visais tokiais atvejais būtina kritiškai vertinant teiginius, klausiant – koks šios demagogijos tikslas? Kokia teigėjo motyvacija? Kokio rezultato teiginiais siekiama ir kokie veiksmai ar elgsenos juos lydi? Paprastai *rigoristinės demagogijos* tikslai yra destruktyvūs, elgsenos ir veiksmai visada konfliktiški, o retorika veik visada patologiškai primityvi, o pasekmės visada neigiamos. *Rigoristine demagogija* siekiama įtvirtinti savąją normą, ją primetant toms sferoms kurių esminės savybės yra tarpdalykiškumas. Tokį normavimą galima palyginti su *kultūrine inkvizicija ar sovietiniais kultūriniais normatyvais*, kuriais buvo siekiama kontroliuoti ir griežtai reguliuoti kultūros reiškinius, o esant reikalui, naikinti kitamanius. Mūsų dienomis toks mąstymas ir vertinimas architektūroje yra giliai ydingas vien jau dėl to, kad jo rezultate naikinami, ne kuriami sąryšiai su platesniu kultūros lauku ir jo dalyviais bei visuomen, uždaroma profesinė kalba ir jos kodai vienoje srityje ir naikinama bet kokia dialogo galimybė, įtvirtinant saviizoliacinį (kone ksenofobinį) ir uždara profesinį monologą kaip normą, kuris dažniausiai veda link įtampų ir konfliktų su visuomene, ką nesunku matyti šiandien, kai kalbama apie architektūrą.

Reziუმė

Architektūra yra tarpdalykinis ir socialus skirtingo lygmens bei sudėtingumo gyvenamosios aplinkos kūrimo menas. Architektūra integruoja skirtingų sričių žinias ir patirtis – mokslo, meno, technikos, technologijos, socialinių procesų, inžinerijos, kultūros, paveldo ir kt., todėl laikytina tarpdalykine sritimi. Fundamentali architektūros srities apibrėžtis, jos sandara ir raida yra kintantys, priklausomai nuo atskiro laikotarpio visuomenės keliamų reikalavimų bei iššūkiu (lokalų ir globalių) šiai sričiai ir architekto profesijai. XXI amžiuje kylantys globaliniai iššūkiai ir bendroji sociokultūrinė ir socioekonominė aplinka lemia, kad architektūros srities pokyčiai vyksta pakankamai sparčiai. Bendrųjų tendencijų įtakoje, architektūros praktika ir verslas globalėja; architektūros tiesioginis santykis su visuomene intensyvėja, kas keičia architektūrinės kūrybos metodus, veiklos priemones ir jų sklaidą. Architektūros santykiai su kultūros reiškiniiais ir kitomis meno sritimis XXI a. pr. tampa aktualesni ir tampresni, ką liudija dažnas architektūros idėjų apropiavimas ir naudojimas skirtinguose medijų bei fundamentaliuose menuose, tokiuose kaip vaizdo, garso menas, skulptūra, instaliacija, vizualieji menai, dizainas. Dalis šiems menams aktualių idėjų, tyrimo ir raiškos būdų naudojama ir architektūros srityje, skirtinguose jos žanruose ir veiklose. Taip pat tarpdalykinio ir tarpdisciplininio bei meninio tyrimo principai, priemonės ir metodai jau dažnai naudojami architektūros srityje, jos praktikoje, eksperimentinėje ir edukacinėje sferose, veiklose ir procesuose. Pabrėžtina, kad šiuo metu Lietuvos Respublikos teisiniuose dokumentuose ir reglamentuose, reguliuojančiuose architektūrą ir jos veiklas, galiojančios Lietuvoje architektūros srities ir veiklų apibrėžtys yra nepakankamos ir siauros. Jos neatspindi šios srities bendrųjų raidos tendencijų ir realiųjų. Dominuojanti Lietuvoje *produktivistinė* ir socioekonominiais kriterijais grindžiama architektūros srities apibrėžtis, kaip pridėtinę vertę teikianti statybos technologijai, yra nepakankama ir neleidžianti architektūros įtvirtinti platesniame kultūros reiškinių kontekste. Šios sampratos atitinka kai kurias XIX ir XX amžių, bet tikrai ne XXI amžiaus pradžios paradigmas. Todėl, siekiant integralaus ir bendrąsias tendencijas ir realijas atitinkančio apibrėžimo, būtina taikyti architektūros srities išplėstiniame kultūriniame ir tarpdalykiniame lauke apibrėžimą, kuris leistų atverti architektūros sritį kitoms kultūros sritims, skatintų bendradarbiavimą, kas didintų architektūros bei jos idėjų konkurencingumą platesniame kontekste. Architektūros integralumas į bendruosius kultūros procesus Lietuvoje ir jos atitiktis bendrosioms architektūros tendencijoms Europoje ir plačiau yra vienas pagrindinių iššūkių šiandien.

Architektūros veiklos ir produktai

Lygmuo	Ribos	Architektūros laukas		
	Komerčinės veiklos ir produktai (Pagal Architektūros įstatymą ir Profesinį standartą)		Nekomerčinės veiklos ir produktai (A, B, C, D, E, F, G, H punktai pagal Architektūros srities veiklų sąrašą)	
		Tyrimai, edukacija		
Nacionalinis	V	Sklaida, sociolog. ir kiti moksliniai tyrimai, valdininkų edukacija, seminarai ir pan., konferencijos	STRATEGINIS PLANAVIMAS. Bendrieji, strateginiai planai.	
	A	TERITORIJŲ PLANAVIMAS. Bendrieji, specialieji planai.	STRATEGINIS PLANAVIMAS. Strateginiai planai.	
		Veiklų vykdytojų edukacija atestavimui		
	R	TERITORIJŲ PLANAVIMAS. Bendrieji, specialieji planai.	Sklaida, sociolog. ir kiti moksliniai tyrimai, valdininkų edukacija, seminarai ir pan., konferencijos	STRATEGINIS PLANAVIMAS. Strateginiai planai.
		Veiklų vykdytojų edukacija atestavimui		
Municipalnis	M	URBANISTINIS PROJEKTAVIMAS. Miesto bendrieji planai, Miesto, jo dalių, kvartalų formavimo urbanistinės koncepcijos, teritorijų detalieji ir Specialieji planai, Urbanistiniai konkursai, galimybių studijos ir pan.	Sklaida, sociolog. ir kiti moksliniai tyrimai valdininkų edukacija, seminarai ir pan., konferencijos E. Grįžtamojo ryšio tarp visuomenės, bendruomenių ir architektūros srities procesų organizavimas bei tyrimas. C. Neformali edukacija skirta architektų bendruomenei ir visuomenei.	URBANISTINIS PLANAVIMAS. Strateginiai planai. A. Meninė nekomercinė architektūros kūryba ir eksperimentinė veikla, meninis tyrimas. B. Architektūros kultūros sklaida, kultūrinė edukacija ir architektūros politikos propaganda. D. Architektūros srities socialinės sąveikos procesai ir jų organizavimas – bendradarbiavimas, kūrybinės dirbtuvės, facilitavimas. F. Tarpdalykiniai ir integralūs meniniai ir moksliniai architektūros srities, jos procesų ir produktų tyrimai. G. Architektūros srities produktų, procesų ir raidos menotyrinė kritika bei kritinės praktikos. H1. Architektūros kilnojamojo paveldo fiksavimas, kaupimas, tyrimai ir eksponavimas (Architektūros muziejus)
			Veiklų vykdytojų edukacija atestavimui	
	Kr	KRAŠTOVAIZDŽIO PROJEKTAVIMAS. Miesto visuomeninių erdvių projektai ir realizacijos, kraštovaizdžio elementų ir apželdinimo dizaino projektai ir realizacijos.	Sklaida sociolog. ir kiti moksliniai tyrimai, valdininkų edukacija, seminarai ir pan., konferencijos. E. Grįžtamojo ryšio tarp visuomenės, bendruomenių ir architektūros srities procesų organizavimas bei tyrimas. C. Neformali edukacija skirta architektų bendruomenei ir visuomenei.	
			Veiklų vykdytojų edukacija atestavimui	
	Pa	PASTATŲ PROJEKTAVIMAS. Gyvenamieji, komerciniai, pramoniniai, visuomeniniai pastatai, jų projektai ir realizacijos.	Sklaida, sociolog. ir kiti moksliniai – eksperimentiniai tyrimai, valdininkų edukacija, seminarai ir pan., konferencijos C. Neformali edukacija skirta architektų bendruomenei ir visuomenei.	Kūrybinės dirbtuvės, idėjų paieška ir socialinis bendradarbiavimas, Architektūros kultūros sklaida, viešosios diskusijos, seminarai, paskaitos, parodos ir pan. Meninio tyrimo praktikos architektūroje. (Architektūros srities produktų ir paslaugų aprašo punktai)
			Veiklų vykdytojų edukacija atestavimui	
	Loždis	Adi	ARCHITEKTŪRINIS DIZAINAS IR JO PROJEKTAVIMAS. Gyvenamųjų, visuomeninių ir komercinių Interjero dizaino projektai ir realizacijos; Mažosios architektūros produktų ir objektų dizainas.	Sklaida, sociolog. ir kiti moksliniai – eksperimentiniai tyrimai, valdininkų edukacija, seminarai ir pan., konferencijos C. Neformali edukacija skirta architektų bendruomenei ir visuomenei.
				Veiklų vykdytojų edukacija

Paaškinimai: V – valstybė, A – apskritis, R – rajonas, M – miestas, Kr – kraštovaizdis, Pa – pastatų architektūra, Adi – architektūros dizainas. Pilkai pažymėtose vietos – veiklos nevykdomos.

Pagrindiniai architektūros srities sukuriami produktai yra dvilyčiai (materialūs ir nematerialūs). A. Tai – skirtingos kokybės architektūriniai kūriniai (architektūrą suprantant labai plačiai), nuo skirtingos paskirties pastatų, jų interjerų iki miesto kvartalų bei visuomeninių erdvių. B. Skirtingo pobūdžio architektūros propagandos renginiai – reprezentaciniai, edukaciniai ir kiti; architektūros medijos – „periodinė“ spauda, vaizdo reportažai, publikacijos ir leidyba; architektūros kritika: Kolektyviniai kūrybiniai procesai – kūrybinės dirbtuvės;

Tiek A, tiek ir B gali turėti skirtingas formas bei uždavinius, tačiau koreliacija tarp A ir B yra labai selektyvi ir silpna, dažniausiai paremta tik produktyvistiniais argumentais. Tai – beveik nesusisiekiančių indų fenomenas, kurį vaizdžiai iliustruoja Venecijos architektūros bienalės fenomenas, kur Lietuvos architektūros lauką reprezentuoja su juo nieko bendro neturintys menininkai. Šis faktas galimai liudija architektūros kultūros plėtros ir ypač jos vertinimo / kritikos problematiką.

Galimi sprendimo būdai – plačiai diskutuojamos rekomendacijos (gal ir nurodymai) architektūros srities kultūros projektams ir reali pagalba jų sklaidai bei įgyvendinimui. Sklaidos ir savikontrolės įrankių sukūrimas LKT platformoje.

Architektūros srities prioritetinių raidos krypčių, veiklų, paslaugų ir produktų tarpusavio sąryšio lentelė

Prioritetinės raidos kryptys				Pagrindinės architektūros srities veiklos		Bendrųjų veiklų ribos						
So	Te	Mt	Tt	Grupė	Pogrupis Paslaugos ir produktai	Mk	Ks	Ss	K	T	Kp	
				A	Meninė nekomercinė architektūros kūryba ir eksperimentinė veikla, meninis tyrimas.							
					A1	Meninės architektūrinės instaliacijos;						
					A2	Architektūriniai meniniai objektai;						
					A3	Architektūros meniniai ir socialiniai eksperimentai;						
					A4	Architektų meninės nekomercinė kūryba ir jos sklaida;						
					A5	Architektų sukurti medijų produktai;						
					A5	Meniniai architektūros tyrimai ir eksperimentai.						
				B	Architektūros kultūros sklaida, kultūrinė edukacija ir architektūros politikos propaganda.							
					B1	Architektūros bienalės, trienalės;						
					B2	Architektūros srities parodos ir idėjų sklaida;						
					B3	Architektūros srities leidyba ir publikacijos.						
				C	Neformali edukacija skirta architektų bendruomenei ir visuomenei.							
					C1	Neformalūs architektūros sritį propaguojantys renginiai;						
					C2	Neformali architektūrinė edukacija;						
					C3	Viešos paskaitos ir diskusijos architektūros tematika;						
					C4	Edukacinės išvykos;						
					C5	Tarptautiniai ir lokalūs architektūros meniniai simpoziumai ir seminarai;						
					C6	Jaunųjų architektų ugdymo programos.						
				D	Architektūros srities socialinės sąveikos procesai ir jų organizavimas – bendradarbiavimas, kūrybinės dirbtuvės, facilitavimas.							
					D1	Architektūrinės ir urbanistinės kūrybinės dirbtuvės;						
					D2	Architektūrinio socialinio užsakymo ir problematikos facilitavimas.						
					D3	Architektūros srities meninės akcijos ir kolaboracinė veiklos;						
				E	Grįžtamojo ryšio tarp visuomenės, bendruomenių ir architektūros srities procesų organizavimas bei tyrimas.							
					E1	Architektūros srities apklausa;						
					E2	Architektūros kokybės analizė ir stebėseną;						
					E3	Architektūros poveikio visuomenei tyrimai.						
				F	Tarpdalykiniai ir integralūs meniniai ir moksliniai architektūros srities, jos procesų ir produktų tyrimai.							
					F1	Architektūros srities tarpdalykiniai tyrimai, analizės studijos ir jų sklaida.						
				G	Architektūros srities produktų, procesų ir raidos menotybinė kritika bei kritinės praktikos.							
					G1	Architektūros kritinė periodika;						
					G2	Architektūros srities kritiniai straipsniai.						
				H	Architektūros kilnojamojo paveldo fiksavimas, kaupimas, tyrimai ir eksponavimas (Architektūros muziejus)							
					H1	Architektūros srities kilnojamojo paveldo ir palikimo kaupimas, tyrimai ir eksponavimas.						

Architektūros srities Proceso ir Projekto preliminarus įvertinimas

Architektūros srities raida (plėtra) yra dinaminis kultūrinės kaitos procesas, veikiamas globalių sociokultūrinių sąlygų, aplinkybių ir iššūkių, kuomet pagal konkretaus laikotarpio socialinius lūkesčius – mentaliteto archetipus (socialines vertybes), galiojančios socialinės tvarkos dėsnius ir reikalavimus, kultūros ir jos raiškos formų etalonus atitinkančius bendrosios kultūrinės erdvės (vietos) charakteristikas, yra kuriami skirtingo lygmens ir sudėtingumo architektūros meno srities produktai ir idėjos bei formuojamos architektūros edukacijos normos. Bendrai architektūros srities raida Lietuvoje jau užbaigė pereinamąją stadiją ir yra „pirminio brendimo“ etape, ką rodo keli esminiai bruožai: 1) tai profesinio reguliavimo integracija į europinius standartus ir teisinės bazės suformavimas Architektūros įstatymu, LAR sukūrimas; 2) Profesinės savimonės pasikeitimai, kurie yra susiję su aktyviai veikiančių architektų – profesionalų kartų kaita ir esminiais sociokultūrinių bei socioekonominių sąlygų pokyčiais; 3) Europos bendrakultūrinės erdvės atsivėrimu ir integralumu, kas lemia architektūrinės edukacijos formų ir turinio kaitą bei architektūrinės migracijos reiškinius, (kai jauni architektai mokosi užsienyje ir grįžta praktikuoti į Lietuvą); 4) Architektūros bendruomenės (jei tokią galima įvardinti) vertybinių orientyrų kaitą, kas yra diskusinis klausimas. Pirminio brendimo stadiją taip pat galima indikuoja reglamentavimo architektūros praktikai pastangų intensyvumas, išleidžiant iš dėmesio lauko bendrąsias architektūros srities raidos tendencijas, platesnį kultūrinį kontekstą ir telkiant dėmesį į produktyvistinius – profesinius aspektus. Todėl Lietuvos architektūros srities raidą įvardintina kaip lokalizuota (provinciali), atsiliekanti nuo bendrųjų Europos tendencijų bent dešimtmečiu, grindžiama ir vertinama daugiausiai socioekonominiais kriterijais. Tai lemia, kad architektūros, kaip kultūros sudedamosios dalies ir srities apibrėžtis – diskutuojama ir ginčijama, o architektūros kaip reguliuojamos profesijos santykis su kultūros lauku ir kitomis jo sritimis nėra aiškiai apibrėžtas. Vyrauja du skirtingi architektūros srities matymai; (1) „iš išorės“ – kitų profesionalų, ir (2) „iš vidaus“ – architektų profesionalų ir bendruomenės. Realijas atspindi antrasis matymas, kuris lemia, kad dominuoja produktyvistinė – siaura architektūros samprata iš esmės sąlygoja architektūros srities uždaramą profesijos ribose ir menką junglumą su likusiu kultūriniu lauku.

Bendrai architektūros sritis vystosi keliais pagrindiniais vektoriais – kryptimis, kurios šiuo metu dar nėra paralelios:

- A. Komercinis – praktinis (Ko) (architektūros verslas, pagrįstas ekonominiu efektyvumu, reglamentavimo ir taisyklių poreikiu, formaliu santykiu su kultūros reiškiniais.);
- B. Socialinis (So) (Bendruomenių įtraukimo ir socialinių procesų organizavimo ir facilitavimo);
- C. Technologinis – eksperimentinis (Ts) (skirtingų skaitmeninių, medžiagų ir statybos technologijų pritaikymo ir eksperimentavimo su jomis veiklos);

- D. Meninis – tarpdisciplininis (Mt) (kai į architektūros meninę kūrybą integruojamos kitų meno sričių žinios, patirtis, metodai, priemonės bei specialistai)
- E. Tarpdalykinis – tyriminis (Tt) (kai tiriant skirtingus architektūros srities klausimus ir problemas, integruotai panaudojami kitų mokslo bei meno sričių metodai, priemonės, priegios, žinios, sprendžiant su architektūros sritimi susijusius socialinius, technologinius ir skirtingo lygmens bei sudėtingumo mokslinius bei meninius klausimus ir tyrimų rezultatus efektyviai panaudojant praktikoje).

Pažymėtina, kad globalūs architektūros srities veikėjai – garsiausios architektūrinės įmonės globaliu masteliu sugeba integruoti į kūrybinius procesus visus aukščiau paminėtus vektorius. Tokio integralumo Lietuvos architektūros srityje trūksta, ką parodo komercinės architektūrinės raidos krypties dominavimas, pataikaujant komerciniams reikalavimams, iš esmės atskiriant socialinius, eksperimentinės technologijos, meninės bei mokslinių tyrimų kryptis ir jas paliekant edukacijai bei alternatyvioms veikloms. Šią skirtį rodo neformalios edukacijos atsiradimas ir plėtra – renginiai Architektūros pokalbių fondo paskaitos, alternatyvių architektūros veiklų (tokių kaip architektūros galerija „Nulinis laipsnis“, atsiradimas ir vystymas, ko konvencines nuostatas ir reglamentinius reikalavimus iškelianti aukščiau kultūrinių vertybių architektūros profesijos bendruomenės dalis nepripažįsta kaip architektūros, taip neigdami jos kaip kultūros srities principus ir potencialą. Pažymėtina, kad palaipsniui vyksta tiek architektūros bendruomenės kaita ir edukacija, kuomet net LAS ir kitos panašios organizacijos keičia veikos priemones ir požiūrius ir pradeda veikti socialiai atsakingai. Kas rodo pozityvius požymius. Paminėtų architektūros srities pagrindinių krypčių junglumas į visumą ir objektyvus jų vertinimas paprastai yra brandžiojo raidos etapo požymis, nors šiuo metu Lietuvoje jos dažniausiai laikomos alternatyviomis ir su realia architektūros srities praktika nėra siejamos. Plėtos stebėsenai reikalinga visų penkių krypčių integralumo reikalavimų formavimas, siekiant, kad architektūros kultūrinė reikšmė nebūtų niveliuojama, ir kad architektūros kultūra kaip tokia galėtų vystytis. Kol sritis nepereina į brandųjį etapą, komercinės architektūros krypties veiklos neremtinoms, prioritetinėmis laikytinos Socialinė, Technologinė – eksperimentinė, Meninė – tarpdisciplininė ir tarpdalykinė – tiriamoji kryptys.

Architektūros srities Projektas yra architektūros meninės ir kultūrinės veiklos bei procesai, kurių pagrindu yra sukuriama skirtingos kultūrinės paslaugos ir kultūriniai produktai, atitinkantys prioritetines architektūros srities raidos kryptis ir bendrąsias kultūrinės architektūros raidos tendencijas.

Generaliniai veiklų tipai, pagal architektūros srities raidos kryptis (socialinę, meninę – tarpdisciplininę, Technologinę – eksperimentinę, tarpdalykinę - tyriminę) yra meninė kūryba (Mk), architektūros kultūros sklaida (Ks), socialinė sąveika (Ss), kritika (K), tyrimai (T) ir kilnojamas architektūros paveldas (Kp). Atsižvelgiant į šių dienų socioekonominės ir sociokultūrinės sąlygas bei architektūros srities raidos ypatybes Lietuvoje, aiškius komercinius bruožus turintys ir architektūros komerciniai praktikai priskiriami projektai (produktai ar paslaugos) nelaikytini prioritetu, tačiau veiklos, kurios užtikrina šių produktų kultūrinę sklaidą, analizę, socialinę

sąveiką ir procesus, jų kritiką ir tyrimus laikytina vertinga. Toks požiūris galėtų skatinti architektūros kultūros (nematerialiosios kultūros) raidą architektūros srityje, kuri šiuo metu daugiausiai siejama su produktyvumu ir komercija ir kas galimai koreguotų architektūros kultūrinių orientyrų kaitą.

Esama architektūros srities projekto situacija tik maža dalimi atliepia (alternatyvias tradicinei komercinei) architektūros srities raidos kryptis Lietuvoje tiek dėl ekonominių, tiek ir vertybinių orientyrų priežasčių. Socialinė architektūros dimensija yra pripažįstama formaliai, tačiau ginčijama architektų bendruomenėje vertybiniame lygmenyje dažnai ją atmetant, kaip trukdį architektūrinei kūrybai, nors ta pati teisinė bazė – Statybos techniniai reglamentai ir Architektūros įstatymas jos reikalauja ir net įpareigoja socialinei atsakomybei. Technologinė – eksperimentinė architektūros raidos kryptis nėra vystoma arba vystoma labai lėtai dėl dominuojančio produktyvistinio požiūrio architektūrinėje praktikoje ir ribotų ekonominių galimybių šalyje. Meninė tarpdisciplininė architektūros raidos kryptis nėra plėtojama dėl vyraujančios konservatyvios edukacinės sistemos ir architektūrinės praktikos efektyvumo reikalavimų. Pastarieji taip pat eliminuoja ir tarpdalykinių tyrimų kryptį, kurių poreikis yra didelis, tačiau pridėtinė vertė sunkiai nustatoma, todėl dažniausiai šios veiklos laikomos perteklinėmis. Visų šių krypčių labai lėta raida lemia, kad architektūros sritis Lietuvoje nėra konkurencinga platesniame europiniame kontekste ne tik komercine, bet ir kultūrine prasme, nes didelė dalis jos produktų yra svarbūs tik lokaliai ir vidutinio inovatyvumo lygio, neatliepiantys (arba tik iš dalies) bendrųjų architektūros srities raidos tendencijų Europoje ir plačiau.

Architektūros kultūros politikos kryptingas formavimas, skatinant nužymėtas prioritetines kryptis (So, Ts, Mt, Tt) galimai koreguotų situaciją artimiausių penkių – septynerių metų perspektyvoje. Architektūros srities projektų, atitinkančių jas, skatinimas ir efektyvios (ne formalistinės) stebėsenos bei sklaidos sistemų organizavimas, adekvatus srities finansavimas, prilyginus jį kitoms kultūros sritims, padėtų keisti architektūros srities padėtį iš esmės.

Stebėsenai ir analizei reikalingos duomenų grupės turėtų atitikti prioritetinių krypčių, veiklų ir produktų bei paslaugų sisteminius reikalavimus.

Pagrindinių metodologinių nuostatų suformavimas ir pagrindimas

Duomenys apie veiklas turėtų būti kaupiami ir pateikiami LKT informacinėje sistemoje, kurią privalėtų pildyti pats kultūros projekto rengėjas etapiškai kaip ataskaitas. Tuo tikslu LKT informacinėje sistemos struktūra koreguotina. Būtina sukurti automatizuotai generuojantį veiklos rezultatų elektroninį leidinį architektūros sričiai (ir kitoms sritims), kuris būtų skelbiamas LKT tinklapyje ir kuris būtų paremtas rengėjų užpildytais ataskaitomis su vizualine vaizdo ir kita aprašomąja medžiaga. Šias ir formalias finansines rezultatų ataskaitas patikrinus. Būtina suformuluoti ir pateikti LKT informacinėje sistemoje (alternatyvų) klausimyną kultūros veiklų rengėjams, kuris atsakytų į pirminio vertinimo lygmenyje užduodamus klausimus Projektui ir leistų įvertinti jo atitikimą tiek kokybiniais, tiek ir kiekybiniais vertinimo kriterijams. Įvykdytų projektų ir atliktų veiklų duomenys, kuriuos informacinėje sistemoje užpildydami ataskaitas pateikia srities projektų vykdytojai turėtų būti saugomi ir pateikiami vidiniam ekspertiniam vertinimui (apibendrinimui) ir naudojimui. Bendroji vizualioji ir tekstinė ataskaitos dalys, kurias užpildytų ir pateiktų projektų vykdytojai automatiškai generuotųsi į srities projektų ataskaitą *pdf* formatu, kuri turėtų būti prieinama viešai LKT tinklapyje. Vertinimo kriterijai neturi remtis vien efektyvumo ir kiekybinio poveikio argumentais. Vertinimas turėtų prasidėti dar nuo projekto vertinimo kriterijų konkretizavimo (klausimyno), kuris turi būti perkeltas į monitoringo ir rezultatų vertinimo lygmenį. Būtina konkretizuoti ir koreguoti, deformalizuoti ir tikslinti kultūrinės meninės vertės, sklaidos, svarbos, prienamumo kriterijų reikalavimus juos derinant su Prioritetinių architektūros srities raidos kryptių, architektūros srities veiklų, paslaugų ir produktų vertinimo kriterijais. (Žr. ataskaitos lenteles). Siūlomos prioritetinės architektūros srities raidos kryptys (So – socialinis, Te – technologinis eksperimentinis, Mt – meninis tarpdisciplininis, Tt – tarpdalykinis – tyriminis), kaip vertinimo kriterijai bei atitinkamai detalizuoti rodikliai nurodyti lentelėse. Šį procesą įvertinti būtina pasitelkti ekspertus.

Literatūros šaltiniai

Bibliografija

1. Architektūros įstatymas: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/3658622050c911e78869ae36ddd5784f?jfwid=-gozrz4bb7>
2. <https://www.britannica.com/topic/architecture>
3. https://www.academia.edu/22638573/Redefining_architecture_to_accommodate_cultural_difference_designing_for_cultural_sustainability
4. C. Greig Crysler. The SAGE Handbook of Architectural Theory
5. Exploring a Cross-Cultural Theory of Architecture. P. MEMMOTT and J. DAVIDSON Traditional Dwellings and Settlements Review. Vol. 19, No. 2 (SPRING 2008), pp. 51–68.
6. M. Šuvaković. ARCHITECTURE AS CULTURAL PRACTICE. <http://saj.rs/wpcontent/uploads/2016/11/SAJ-2009-03-M-Suvakovic.pdf>
7. Iain Borden. Forty Ways To Think About Architecture.
8. R. Lucas. Research methods for architecture.
9. W. J. Lillyman. Critical Architecture and Contemporary Culture.
10. L. Farrelly. The Fundamentals of Architecture.
11. J. Rendell. Critical Architecture.
12. D. Arnold. Architecture as Experience. Radical change in Spatial Practice.
13. F. Duffy. Architectural Knowledge. The Idea of A Profession.
14. L. Lee. Instalations by Architects.
15. M. Feuerstein. Architecture as a Performing Art.
16. M. Carpo. Architecture in the Age of Printing.
17. P. S. Schumacher. The Autopoiesis of Architecture. Vol. 1, 2.
18. Venecijos architektūros bienalės katalogai. 2010–2018 m.
19. Bos-de Vos, M., Lieftink, B., Kraaijeveld, J., Lauche, K., Smits, A., Li Ling, L., Volker, L., Wamelink, H., (2018) Future roles for architects: an academic design guide. Futura research. TU Delft. https://www.researchgate.net/publication/325683178_Future_roles_for_architects_an_academic_design_guide
20. Architects Council of Europe (2016) The Architectural Progression in Europe. A sector study. https://www.acecae.eu/fileadmin/New_Upload/7._Publications/Sector_Study/2016/2016_EN_FN_070_217_new.pdf
21. The Value of Design and the Role of Architects. A study for ACE Architects' Council of Europe. https://www.ace-cae.eu/uploads/tx_jidocumentsview/Value_of_Design.pdf
22. Samuel, F. et al (2014) Cultural Value of Architecture: A critical review with specific reference to UK homes and neighbourhoods. University of Sheffield. Samuel, F. (2018) Why Architects Matter: Evidencing and Communicating the Value of Architects. 1st Edition. Routledge London.
23. Order of Architects (2016, a.) Archigraphy 2: Observatory of the architectural profession / Archigraphie 2:observatoire de la profession d'architecte. France

24. Gotheer, A. and Heide, M. (2017) The economic and social value of creative business services for the Netherlands / De economische en maatschappelijke waarde van creatieve zakelijke dienstverlening voor Nederland (TNO). Ministry of Economic Affairs and Climate change Feltesse, V. (2013) Teaching and research in architecture. <http://www.culture.gouv.fr/Espace-documentation/Rapports/Concertation-surlenseignement-superieur-et-la-recherche-en-architecture>
25. <https://www.bak.de/w/files/bak/02architekten/05internationales/1454321930v4bbw8wd2dq42ph7.pdf>
26. Newton D'Souza. Design Intelligences: A Case for Multiple Intelligences in Architectural Design. <https://www.archnet.org/publications/4950>
27. R. Zuk. Architectural Significance and Culture

Santrauka

Architektūros srities apibrėžimas

Architektūra yra tarpdalykinis ir socialus skirtingo lygmens bei sudėtingumo gyvenamosios aplinkos kūrimo menas. Architektūra integruoja skirtingų sričių žinias ir patirtis – mokslo, meno, technikos, technologijos, socialinių procesų, inžinerijos, kultūros, paveldo ir kt., todėl laikytina tarpdalykine sritimi. Fundamentali architektūros srities apibrėžtis, jos sandara ir raida yra kintantys, priklausomai nuo atskiro laikotarpio visuomenės keliamų reikalavimų bei iššūkiu (lokalinių ir globalių) šiai sričiai ir architekto profesijai. XXI amžiuje kylantys globaliniai iššūkiai ir bendroji sociokultūrinė ir socioekonominė aplinka lemia, kad Architektūros srities pokyčiai vyksta pakankamai sparčiai. Bendrųjų tendencijų įtakoje, architektūros praktika ir verslas globalėja; architektūros tiesioginis santykis su visuomene intensyvėja, kas keičia architektūrinės kūrybos metodus, veiklos priemones ir jų sklaidą. Architektūros santykiai su kultūros reiškiniiais ir kitomis meno sritimis XXI a. pradžioje tampa aktualesni ir glaudesni, ir tai liudija dažnas architektūros idėjų apropijavimas ir naudojimas skirtinguose medijų bei fundamentaliuose menuose, tokiose kaip vaizdo, garso menas, skulptūra, instaliacija, vizualieji menai, dizainas. Dalis šiems menams aktualių idėjų, tyrimo ir raiškos būdų naudojama ir architektūros srityje, skirtinguose jos žanruose ir veiklose. Taip pat tarpdalykinio ir tarpdisciplininio bei meninio tyrimo principai, priegios ir metodai jau dažnai naudojami architektūros srityje, jos praktikoje, eksperimentinėje ir edukacinėje sferose, veiklose ir procesuose. Pabrėžtina, kad šiuo metu Lietuvos Respublikos teisiniuose dokumentuose ir reglamentuose, reguliuojančiuose architektūrą ir jos veiklas, galiojančios Lietuvoje architektūros srities ir veiklų apibrėžtis yra nepakankamos ir siauros. Jos neatspindi šios srities bendrųjų raidos tendencijų ir realijų. Dominuojanti Lietuvoje *produktivistinė* ir socioekonominiais kriterijais grindžiama architektūros srities apibrėžtis, kaip pridėtinę vertę teikianti statybos technologijai, yra nepakankama ir neleidžianti architektūros įtvirtinti platesniame kultūros reiškinių kontekste. Šios sampratos atitinka kai kurias XIX ir XX amžių, bet tikrai ne XXI amžiaus pradžios paradigmas. Todėl, siekiant integralaus ir bendrąsias tendencijas ir realijas atitinkančio apibrėžimo, būtina taikyti architektūros srities išplėstiniame kultūriniame ir tarpdalykiniame lauke apibrėžimą, kuris leistų atverti Architektūros sritį kitoms kultūros sritims, skatintų bendradarbiavimą, kas didintų architektūros bei jos idėjų konkurencingumą platesniame kontekste. Architektūros integralumas į bendruosius kultūros procesus Lietuvoje ir jos atitiktis bendrosioms architektūros tendencijoms Europoje ir plačiau yra vienas pagrindinių iššūkių šiandien.

Architektūros srities veiklų sąrašas

Lygmuo	Ribos	Architektūros laukas		
	Komerčinės veiklos ir produktai (Pagal Architektūros įstatymą ir Profesinį standartą)		Nekomercinės veiklos ir produktai (A, B, C, D, E, F, G, H punktai pagal Architektūros srities veiklų sąrašą)	
		Tyrimai, edukacija		
Nacionalinis	V	Sklaida, sociolog. ir kiti moksliniai tyrimai, valdininkų edukacija, seminarai ir pan., konferencijos	STRATEGINIS PLANAVIMAS. Bendrieji, strateginiai planai.	
	A	TERITORIJŲ PLANAVIMAS. Bendrieji, specialieji planai.	STRATEGINIS PLANAVIMAS. Strateginiai planai.	
		Veiklų vykdytojų edukacija atestavimui		
	R	TERITORIJŲ PLANAVIMAS. Bendrieji, specialieji planai.	Sklaida, sociolog. ir kiti moksliniai tyrimai, valdininkų edukacija, seminarai ir pan., konferencijos	STRATEGINIS PLANAVIMAS. Strateginiai planai.
		Veiklų vykdytojų edukacija atestavimui		
Municipalnis	M	URBANISTINIS PROJEKTAVIMAS. Miesto bendrieji planai, Miesto, jo dalių, kvartalų formavimo urbanistinės koncepcijos, teritorijų detalieji ir Specialieji planai, Urbanistiniai konkursai, galimybių studijos ir pan.	Sklaida, sociolog. ir kiti moksliniai tyrimai valdininkų edukacija, seminarai ir pan., konferencijos E. Grįžtamojo ryšio tarp visuomenės, bendruomenių ir architektūros srities procesų organizavimas bei tyrimas. C. Neformali edukacija skirta architektų bendruomenei ir visuomenei.	URBANISTINIS PLANAVIMAS. Strateginiai planai. A. Meninė nekomercinė architektūros kūryba ir eksperimentinė veikla, meninis tyrimas. B. Architektūros kultūros sklaida, kultūrinė edukacija ir architektūros politikos propaganda. D. Architektūros srities socialinės sąveikos procesai ir jų organizavimas – bendradarbiavimas, kūrybinės dirbtuvės, facilitavimas. F. Tarpdalykiniai ir integralūs meniniai ir moksliniai architektūros srities, jos procesų ir produktų tyrimai. G. Architektūros srities produktų, procesų ir raidos menotyrinė kritika bei kritinės praktikos. H1. Architektūros kilnojamojo paveldo fiksavimas, kaupimas, tyrimai ir eksponavimas (Architektūros muziejus)
			Veiklų vykdytojų edukacija atestavimui	
	Kr	KRAŠTOVAIZDŽIO PROJEKTAVIMAS. Miesto visuomeninių erdvių projektai ir realizacijos, kraštovaizdžio elementų ir apželdinimo dizaino projektai ir realizacijos.	Sklaida sociolog. ir kiti moksliniai tyrimai, valdininkų edukacija, seminarai ir pan., konferencijos. E. Grįžtamojo ryšio tarp visuomenės, bendruomenių ir architektūros srities procesų organizavimas bei tyrimas. C. Neformali edukacija skirta architektų bendruomenei ir visuomenei.	
			Veiklų vykdytojų edukacija atestavimui	
	Pa	PASTATŲ PROJEKTAVIMAS. Gyvenamieji, komerciniai, pramoniniai, visuomeniniai pastatai, jų projektai ir realizacijos.	Sklaida, sociolog. ir kiti moksliniai – eksperimentiniai tyrimai, valdininkų edukacija, seminarai ir pan., konferencijos C. Neformali edukacija skirta architektų bendruomenei ir visuomenei.	Kūrybinės dirbtuvės, idėjų paieška ir socialinis bendradarbiavimas, Architektūros kultūros sklaida, viešosios diskusijos, seminarai, paskaitos, parodos ir pan. Meninio tyrimo praktikos architektūroje. (Architektūros srities produktų ir paslaugų aprašo punktai)
			Veiklų vykdytojų edukacija atestavimui	
	Loždis	Adi	ARCHITEKTŪRINIS DIZAINAS IR JO PROJEKTAVIMAS. Gyvenamųjų, visuomeninių ir komercinių Interjero dizaino projektai ir realizacijos; Mažosios architektūros produktų ir objektų dizainas.	Sklaida, sociolog. ir kiti moksliniai – eksperimentiniai tyrimai, valdininkų edukacija, seminarai ir pan., konferencijos C. Neformali edukacija skirta architektų bendruomenei ir visuomenei.
				Veiklų vykdytojų edukacija

Paiškinimai: V – valstybė, A – apskritis, R – rajonas, M – miestas, Kr – kraštovaizdis, Pa – pastatų architektūra, Adi – architektūros dizainas. Pilkai pažymėtose vietos – veiklos nevykdomos.

- A. Meninė nekomercinė architektūros kūryba ir eksperimentinė veikla, meninis tyrimas.
- B. Architektūros kultūros sklaida, Kultūrinė edukacija ir architektūros politikos propaganda.
- C. Neformali edukacija skirta architektų bendruomenei ir visuomenei.
- D. Architektūros srities socialinės sąveikos procesai ir jų organizavimas – bendradarbiavimas, kūrybinės dirbtuvės, facilitavimas.
- E. Grįžtamojo ryšio tarp visuomenės, bendruomenių ir architektūros srities procesų organizavimas bei tyrimas.
- F. Integralūs meniniai ir moksliniai architektūros srities, jos procesų ir produktų tyrimai.
- G. Architektūros srities produktų, procesų ir raidos menotyrinė kritika bei kritinės praktikos.
- H. Architektūros kilnojamojo paveldo fiksavimas, kaupimas, tyrimai ir eksponavimas (Architektūros muziejus)

(pastaba: žiūrėti priede „Architektūros srities prioritetinių raidos krypčių, veiklų, paslaugų ir produktų tarpusavio sąryšio lentelė“, taip pat žr. Architektūros veiklų ir produktų lentelę)

Architektūros srities produktų ir paslaugų sąrašas

- A1. Architektų meninės nekomercinė kūryba ir jos sklaida;
- A2. Meniniai architektūros tyrimai ir eksperimentai;
- A3. Architektūros meniniai ir socialiniai eksperimentai;
- A4. Architektūriniai meniniai objektai;
- A5. Architektų sukurti medijų produktai;
- A6. Meninės architektūrinės instaliacijos;
- B1. Architektūros bienalės, trienalės;
- B2. Architektūros srities parodos ir idėjų sklaida;
- B3. Architektūros srities leidyba ir publikacijos;
- C1. Neformalus architektūros sritį propaguojantys renginiai;
- C2. Neformali architektūrinė edukacija skirtingoms amžiaus grupėms;
- C3. Viešos paskaitos ir diskusijos architektūros tematika;
- C4. Kultūrinės – edukacinės išvykos;
- C5. Tarptautiniai ir lokalūs architektūros meniniai simpoziumai ir seminarai;
- C6. Jaunųjų architektų meninio ugdymo programa;
- C7. Tarpdisciplininiai integralumą ir bendradarbiavimą skatinantys renginiai;
- D1. Architektūrinės ir urbanistinės kūrybinės dirbtuvės;
- D2. Architektūrinio socialinio užsakymo ir problematikos facilitavimas;
- D3. Architektūros srities meninės akcijos ir kolaboracinės veiklos;
- E1. Architektūros kultūros srities giluminės apklausos;
- E2. Architektūros kokybės analizė ir stebėseną;
- E3. Architektūros poveikio visuomenei tyrimai;
- F1. Architektūros srities tarpdalykiniai tyrimai, analizės studijos ir jų sklaida;
- G1. Architektūros kritinė periodika;
- G2. Architektūros srities kritiniai straipsniai;
- H1. Architektūros srities kilnojamojo paveldo ir palikimo kaupimas, tyrimai ir eksponavimas.

(pastaba: pagal Architektūros srities veiklų sąrašą, žr. priede „Architektūros srities prioritetinių raidos kryptių, veiklų, paslaugų ir produktų tarpusavio sąryšio lentelė“, taip pat žr. Architektūros veiklų ir produktų lentelę)

Architektūros srities raidos apibrėžimas

Architektūros srities raida (plėtra) yra dinaminis kultūrinės kaitos procesas, veikiamas globalių sociokultūrinių sąlygų, aplinkybių ir iššūkių, kuomet pagal konkretaus laikotarpio socialinius lūkesčius – mentaliteto archetipus (socialines vertybes), galiojančios socialinės tvarkos dėsnius ir reikalavimus, kultūros ir jos raiškos formų etalonus atitinkančius bendrosios kultūrinės erdvės (vietos) charakteristikas, yra kuriami skirtingo lygmens ir sudėtingumo architektūros meno srities produktai ir idėjos bei formuojamos architektūros edukacijos normos. Bendrai Architektūros srities raida Lietuvoje jau užbaigė pereinamąją stadiją ir yra „pirminio brendimo“ etape, ką rodo keli esminiai bruožai: 1) tai profesinio reguliavimo integracija į europinius standartus ir teisinės bazės suformavimas Architektūros įstatymu, LAR sukūrimas; 2) Profesinės savimonės pasikeitimai, kurie yra susiję su aktyviai veikiančių architektų – profesionalų kartų kaita ir esminiais sociokultūrinių bei socioekonominių sąlygų pokyčiais; 3) Europos bendrakultūrinės erdvės atsivėrimu ir integralumu, kas lemia architektūrinės edukacijos formų ir turinio kaitą bei architektūrinės migracijos reiškinius, (kai jauni architektai mokosi užsienyje ir grįžta praktikuoti į Lietuvą); 4) Architektūros bendruomenės (jei tokią galima įvardinti) vertybinių orientyrų kaitą, kas yra diskusinis klausimas. Pirminio brendimo stadiją taip pat galima indikuoja reglamentavimo architektūros praktikai pastangų intensyvumas, išleidžiant iš dėmesio lauko bendrąsias architektūros srities raidos tendencijas, platesnį kultūrinį kontekstą ir telkiant dėmesį į produktyvistinius – profesinius aspektus. Todėl Lietuvos architektūros srities raidą įvardintina kaip lokalizuota (provinciali), atsiliekanti nuo bendrųjų Europos tendencijų bent dešimtmečiu, grindžiama ir vertinama daugiausiai socioekonominiais kriterijais. Tai lemia, kad architektūros, kaip kultūros sudedamosios dalies ir srities apibrėžtis – diskutuojama ir ginčijama, o architektūros, kaip reguliuojamos profesijos santykis su kultūros lauku ir kitomis jo sritimis nėra aiškiai apibrėžtas. Vyrauja du skirtingi architektūros srities matymai; (1) „iš išorės“ – kitų profesionalų, ir (2) „iš vidaus“ – architektų profesionalų ir bendruomenės. Realijas atspindi antrasis matymas, kuris lemia, kad dominuoja produktyvistinė – siaura architektūros samprata iš esmės sąlygoja architektūros srities uždaramą profesijos ribose ir menką junglumą su likusiu kultūriniu lauku.

Bendrai architektūros sritis vystosi keliais pagrindiniais vektoriais – kryptimis, kurios šiuo metu dar nėra paralelios:

- A. Komercinis – praktinis (Ko) (Architektūros verslas, pagrįstas ekonominiu efektyvumu, reglamentavimo ir taisyklių poreikiu, formaliu santykiu su kultūros reiškiniais.);
- B. Socialinis (So) (Bendruomenių įtraukimo ir socialinių procesų organizavimo ir facilitavimo);
- C. Technologinis – eksperimentinis (Ts) (skirtingų skaitmeninių, medžiagų ir statybos technologijų pritaikymo ir eksperimentavimo su jomis veiklos);

- D. Meninis – tarpdisciplininis (Mt) (kai į architektūros meninę kūrybą integruojamos kitų meno sričių žinios, patirtis, metodai, priemonės bei specialistai)
- E. Tarpdalykinis – tyriminis (Tt) (kai tiriant skirtingus architektūros srities klausimus ir problemas, integruotai panaudojami kitų mokslo bei meno sričių metodai, priemonės, priegigos, žinios, sprendžiant su architektūros sritimi susijusius socialinius, technologinius ir skirtingo lygmens bei sudėtingumo mokslinius bei meninius klausimus ir tyrimų rezultatus efektyviai panaudojant praktikoje).

Pažymėtina, kad globalūs architektūros srities veikėjai – garsiausios architektūrinės įmonės globaliu masteliu sugeba integruoti į kūrybinius procesus visus aukščiau paminėtus vektorius. Tokio integralumo Lietuvos architektūros srityje trūksta, ir tai parodo komercinės architektūrinės raidos krypties dominavimas, pataikaujant komerciniams reikalavimams, iš esmės atskiriant socialinius, eksperimentinės technologijos, meninės bei mokslinių tyrimų kryptis ir jas paliekant edukacijai bei alternatyvioms veikloms. Šią skirtį rodo neformalios edukacijos atsiradimas ir plėtra – renginiai Architektūros pokalbių fondo paskaitos, alternatyvių architektūros veiklų (tokių kaip architektūros galerija „Nulinis laipsnis“, atsiradimas ir vystymas, ko konvencines nuostatas ir reglamentinius reikalavimus iškelianti aukščiau kultūrinių vertybių architektūros profesijos bendruomenės dalis nepripažįsta kaip architektūros, taip neigdami jos kaip kultūros srities principus ir potencialą. Pažymėtina, kad palaipsniui vyksta tiek architektūros bendruomenės kaita ir edukacija, kuomet net LAS ir kitos panašios organizacijos keičia veikos priemones ir požiūrius ir pradeda veikti socialiai atsakingai. Kas rodo pozityvius požymius. Aukščiau paminėtų Architektūros srities pagrindinių vektorių - krypčių junglumas į visumą ir objektyvus jų vertinimas paprastai yra brandžiojo raidos etapo požymis, nors šiuo metu Lietuvoje jos dažniausiai laikomos alternatyviomis ir su realia architektūros srities praktika nėra siejamos. Plėtros stebėsenai reikalinga visų penkių krypčių integralumo reikalavimų formavimas, siekiant, kad architektūros kultūrinė reikšmė nebūtų niveliuojama, ir kad architektūros kultūra kaip tokia galėtų vystytis. Kol sritis nepereina į brandųjį etapą, komercinės architektūros krypties veiklos neremtinios, prioritetingomis laikytinos Socialinė, Technologinė – eksperimentinė, Meninė – tarpdisciplininė ir tarpdalykinė – tiriamoji kryptys.

Architektūros srities projekto apibrėžimas

Architektūros srities Projektas yra architektūros meninės ir kultūrinės veiklos bei procesai, kurių pagrindu yra sukuriamos skirtingos kultūrinės paslaugos ir kultūriniai produktai, atitinkantys prioritetingas Architektūros srities raidos kryptis ir bendrąsias kultūrinės architektūros raidos tendencijas.

Generaliniai veiklų tipai, pagal architektūros srities raidos kryptis (socialinę, meninę – tarpdisciplininę, Technologinę – eksperimentinę, tarpdalykinę – tyriminę) yra meninė kūryba (Mk), architektūros kultūros sklaida (Ks), socialinė sąveika (Ss), kritika (K), tyrimai (T) ir kilnojamasis architektūros paveldas (Kp). Atsižvelgiant į šių dienų socioekonominės ir sociokultūrinės sąlygas bei architektūros srities raidos ypatybes Lietuvoje, aiškius komercinius bruožus turintys ir architektūros komerciniai praktikai priskiriami projektai (produktai ar paslaugos) nelaikytini prioritetu, tačiau veiklos, kurios užtikrina šių produktų kultūrinę sklaidą, analizę, socialinę sąveiką ir procesus, jų kritiką ir tyrimus laikytina vertinga. Toks požiūris galėtų skatinti architektūros kultūros (nematerialiosios kultūros) raidą architektūros srityje, kuri šiuo metu daugiausiai siejama su produktyvumu ir komercija ir kas galimai koreguotų architektūros kultūrinių orientyrų kaitą.

Esama Architektūros srities projekto situacija tik maža dalimi atliepia (alternatyvias tradicinei komercinei) architektūros srities raidos kryptis Lietuvoje tiek dėl ekonominių, tiek ir vertybinių orientyrų priežasčių. Socialinė architektūros dimensija yra pripažįstama formaliai, tačiau ginčijama architektų bendruomenėje vertybiniame lygmenyje dažnai ją atmetant, kaip trukdį architektūrinei kūrybai, nors ta pati teisinė bazė – Statybos techniniai reglamentai ir Architektūros įstatymas jos reikalauja ir net įpareigoja socialinei atsakomybei. Technologinė – eksperimentinė architektūros raidos kryptis nėra vystoma arba vystoma labai lėtai dėl dominuojančio produktyvistinio požiūrio architektūrinėje praktikoje ir ribotų ekonominių galimybių šalyje. Meninė tarpdisciplininė architektūros raidos kryptis nėra plėtojama dėl vyraujančios konservatyvios edukacinės sistemos ir architektūrinės praktikos efektyvumo reikalavimų. Pastarieji taip pat eliminuoja ir tarpdalykinių tyrimų kryptį, kurių poreikis yra didelis, tačiau pridėtinė vertė sunkiai nustatoma, todėl dažniausiai šios veiklos laikomos perteklinėmis. Visų šių krypčių labai lėta raida lemia, kad architektūros sritis Lietuvoje nėra konkurencinga platesniame europiniame kontekste ne tik komercine, bet ir kultūrine prasme, nes didelė dalis jos produktų yra svarbūs tik lokaliai ir vidutinio inovatyvumo lygio, neatliepiantys (arba tik iš dalies) bendrųjų architektūros srities raidos tendencijų Europoje ir plačiau.

Architektūros kultūros politikos kryptingas formavimas, skatinant užymėtas prioritetingas kryptis (So, Ts, Mt, Tt) galimai koreguotą situaciją artimiausių penkių – septynerių metų perspektyvoje. Architektūros srities projektų, atitinkančių jas, skatinimas ir efektyvios (ne formalistinės) stebėsenos bei sklaidos sistemų organizavimas, adekvatus srities finansavimas, prilyginus jį kitoms kultūros sritims, padėtų keisti architektūros srities padėti iš esmės.

Stebėsenai ir analizei reikalingos duomenų grupės turėtų atitikti prioritetinių krypčių, veiklų ir produktų bei paslaugų sisteminius reikalavimus.

Architektūros srities raidos vertinimo kriterijai

Eil. Nr.	Kriterijaus pavadinimas	Kriterijaus aprašymas	Matavimo vienetas
1.	Socialinis (So)	Ar vykdomas bendruomenių įtraukimas ir socialinių procesų organizavimas bei jų facilitavimas?	Kokybinis turinio vertinimas: vyksta, nevyksta, lygmens nustatymas ir įvertinimas balais
2.	Technologinis – eksperimentinis (Te)	Ar vykdomos skirtingų skaitmeninių, inovatyvių medžiagų ir statybos technologijų pritaikymo ir eksperimentavimo su jomis veiklos?	Kokybinis turinio vertinimas: vyksta, nevyksta, lygmens nustatymas ir įvertinimas balais
3.	Meninis – tarpdisciplininis (Mt)	Ar kitų mokslo, meno sričių žinios, patirtys, priemonės bei metodai integruojami į architektūros kūrybą bei kultūrą? Ar bendradarbiaujama su kitų sričių specialistais bei menininkais?	Kokybinis turinio vertinimas: vyksta, nevyksta, lygmens nustatymas ir įvertinimas balais
4.	Tarpdalykinis – tyriminis (Tt)	Ar tiriant skirtingus Architektūros srities klausimus ir problemas, integruotai panaudojami kitų mokslo bei meno sričių metodai, priemonės, priegios, žinios? Ar sprendžiant su Architektūros sritimi susijusius socialinius, technologinius ir skirtingo lygmens bei sudėtingumo mokslinius bei meninius klausimus, šių tyrimų rezultatus efektyviai panaudojant praktikoje?	Kokybinis turinio vertinimas: vyksta, nevyksta, lygmens nustatymas ir įvertinimas balais
5.	Komercinis (Ko)	Ar veiklos, paslaugos ir produktais priskiriami Architektūros verslui komercinei veiklai, grindžiamai ekonominiu efektyvumu, reglamentavimo ir taisyklių poreikiu, formaliu santykiu su kultūros reiškiniais?	Kokybinis turinio vertinimas: vyksta, nevyksta, lygmens nustatymas ir įvertinimas „yra, nėra požymių“

Architektūros srities raidos rodikliai

Eil. Nr.	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio aprašymas	Matavimo vienetas
1.	(So1) Socialinio įtraukimas	Architektų ir/ar kitų bendruomenių įtraukimo į kūrybinius procesus lygmuo	Balais (0, 1, 2) Aukštas, vidutinis, žemas
2.	(So2) Socialinių procesų organizavimo intensyvumas	Skirtingo lygmens ir sudėtingumo programos ir tikslų formavimas socialinių procesų organizavimo būdais ir priemonėmis	Balais (0, 1, 2) Aukštas, vidutinis, žemas
3.	(So3) Socialinio facilitavimo turinys ir kokybė	Skirtingo lygmens ir sudėtingumo architektūrinių uždavinių gryninimas ir formavimas facilitavimo priemonėmis?	Balais (0, 1, 2) Aukšta, vidutinė, žema
4.	(Te1) Inovatyvumo lygmuo	Inovatyvių skaitmeninių technologijų, inovatyvių medžiagų ir statybos technologijų ir/ar metodų pritaikymas meninėje kūryboje.	Balais (0, 1, 2) Aukštas, vidutinis, žemas
5.	(Te2) Eksperimento kokybė ir turinys	Eksperimentavimo su kūrybiniais metodais, inovatyviomis technikomis ir technologijomis lygmuo?	Balais (0, 1, 2) Aukštas, vidutinis, žemas
6.	(Mt1) Meninis – tarpdisciplininis integralumas ir kokybė	Meninės architektūros kūrybos ir kitų mokslo, meno sričių integralumas, panaudojant jų žinias, patirtis, priemones bei metodus.	Balais (0, 1, 2) Aukštas, vidutinis, žemas
7.	(Mt2) Meninis bendradarbiavimas	Bendradarbiavimo su kitų sričių specialistais bei menininkais intensyvumas ir kokybė?	Balais (0, 1, 2) Aukštas, vidutinis, žemas
8.	(Tt1) Tarpdalykinis integralumas	Tarpdalykinio integralumo laipsnis, panaudojant kitų mokslo bei meno sričių metodus, priemones, prieigas, žinias, tiriant skirtingus Architektūros srities klausimus ir problemas.	Balais (0, 1, 2) Aukštas, vidutinis, žemas
9.	(Tt2) Tyrimo kokybė ir turinys	Tarpdalykinių tyrimų, socialinius, technologinius ir skirtingo lygmens bei sudėtingumo mokslinius bei meninius klausimus turinio kokybė. Efektyvi tarpdalykinio tyrimo rezultatų sklaida ir jų panaudojimo praktikoje galimybių sukūrimas?	Balais (0, 1, 2) Aukštas, vidutinis, žemas

Architektūros srities projekto vertinimo kriterijai

Eil. Nr.	Kriterijaus pavadinimas	Kriterijaus aprašymas	Matavimo vienetas
1.	Komercinis	Ar Projektas turi aiškiai išreikštus komercinės praktikos bruožų? (turi +, / neturi -), esant bruožų projektas vertinamas neigiamai.	Kokybinis turinio vertinimas: turi, neturi, lygmens nustatymas ir įvertinimas balais
2.	Atitikimas prioritetinėms srities raidos kryptims	Ar Projektas atitinka bent vienai prioritetinei architektūros srities raidos kryptiai? (atitinka 1, 2, 3, 4)	Kokybinis turinio vertinimas: atitinka, neatitinka, lygmens nustatymas ir įvertinimas balais
3.	Atitikimas architektūros srities veiklų sąrašui	Projektas priskiriamas Architektūros srities grupei (bent vienai)	Kiekybinis vertinimas: priskiriamas atitinkamai grupei. Kokybinis turinio vertinimas: priskiriamas, nepriskiriamas balais
4.	Projekto turinio atitikimas Architektūros srities kultūros produktų ir paslaugų sąrašui	Projektas priskiriamas Architektūros srities paslaugų ir produktų pogrupiams (bent keliems)	Kiekybinis vertinimas: priskiriamas atitinkamam pogrupiui. Kokybinis turinio vertinimas: priskiriamas, nepriskiriamas balais

Architektūros srities projekto rodikliai

Eil. Nr.	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio aprašymas	Matavimo vienetas
1.	Meninė nekomercinė architektūros kūryba ir eksperimentinė veikla, meninis tyrimas.	Ar Projektas turi išreikštus meninės nekomercinės kūrybos, eksperimentinės veiklos ir/ar meninio tyrimo bruožus?	Kokybinis – analitinis, Kiekybinis Balais. Neturi – 0. Turi, bet silpnai išreikštus – 1, stipriai išreikštus – 2, labai stipriai išreikštus – 3
2.	Architektūros kultūros sklaida, kultūrinė edukacija ir architektūros politikos propaganda.	Ar Projektas turi išreikštus Kultūros sklaidos, kultūrinės edukacijos ir/ ar architektūros politikos bruožus?	Kokybinis – analitinis, Kiekybinis Balais. Neturi – 0. Turi, bet silpnai išreikštus – 1, stipriai išreikštus – 2, labai stipriai išreikštus – 3
3.	Neformali edukacija skirta architektų bendruomenei ir visuomenei.	Ar Projektas turi išreikštus neformalios edukacijos, kuri skirta architektų bendruomenei ar visuomenei bruožus?	Kokybinis – analitinis, Kiekybinis Balais. Neturi – 0. Turi, bet silpnai išreikštus – 1, stipriai išreikštus – 2, labai stipriai išreikštus – 3
4.	Architektūros srities socialinės sąveikos procesai ir jų organizavimas – bendradarbiavimas, kūrybinės dirbtuvės, facilitavimas.	Ar Projektas turi išreikštus Socialinės sąveikos procesų, bendradarbiavimo, facilitavimo bruožų ir/ ar elementų?	Kokybinis – analitinis, Kiekybinis Balais. Neturi – 0. Turi, bet silpnai išreikštus – 1, stipriai išreikštus – 2, labai stipriai išreikštus – 3
5.	Grįžtamojo ryšio tarp visuomenės, bendruomenių ir architektūros srities procesų organizavimas bei tyrimas.	Ar Projekte užtikrinami ir/ar tiriama ir/ar organizuojami grįžtamojo ryšio tarp visuomenės, bendruomenių ir architektūros srities gavimo procesai ?	Kokybinis – analitinis, Kiekybinis Balais. Neturi – 0. Turi, bet silpnai išreikštus – 1, stipriai išreikštus – 2, labai stipriai išreikštus – 3
6.	Tarpdalykiniai ir integralūs meniniai ir moksliniai architektūros srities, jos procesų ir produktų tyrimai.	Ar Projektas turi išreikštus tarpdalykinio ir integralaus meninio – mokslinio architektūros srities, jos procesų ir produktų tyrimo bruožų?	Kokybinis – analitinis, Kiekybinis Balais. Neturi – 0. Turi, bet silpnai išreikštus – 1, stipriai išreikštus – 2, labai stipriai išreikštus – 3
7.	Architektūros srities produktų, procesų ir raidos menotybinė kritika bei kritinės praktikos	Ar Projektas turi išreikštus Architektūros srities produktų, procesų ir raidos menotybinės kritikos ir/ar kritinės praktikos bruožų/ elementų?	Kokybinis – analitinis, Kiekybinis Balais. Neturi – 0. Turi, bet silpnai išreikštus – 1, stipriai išreikštus – 2, labai stipriai išreikštus – 3
8.	Architektūros kilnojamojo paveldo fiksavimas, kaupimas, tyrimai ir eksponavimas (Architektūros muziejus)	Ar Projektas susijęs su kilnojamojo Architektūros srities paveldo fiksavimu, kuoimu, tyrimu ir eksponavimu?	Kokybinis – analitinis, Kiekybinis Balais. Neturi – 0. Turi, bet silpnai išreikštus – 1, stipriai išreikštus – 2, labai stipriai išreikštus – 3

Kultūra^τ

www.kulturostyrimai.lt